

قسمت مهمی از این بدهی انباشته مربوط به سهم ۳ درصدی دولت از حق بیمه هر فرد بیمه شده است و بخش دیگر مربوط به تعهداتی است که به موجب قوانین مختلف برای دولت ایجاد شده و به خاطر دیده نشدن منابع مالی، دولت از پرداخت این تعهدات ناتوان بوده است.

احکام تورمزا در قانون بودجه ۱۴۰۲

یکی از موارد که باعث کاهش درآمدهای دولت و در نتیجه آن افزایش کسری بودجه دولت می‌شود، تصویب قوانین هزینه‌زا حین بررسی و تصویب قانون بودجه توسط نمایندگان مجلس شورای اسلامی بدون در نظر گرفتن منابع مربوطه یا از محل منابعی است که برای هزینه‌های دیگر در نظر گرفته شده‌اند.

برای مثال در جریان تصویب بند ج تبصره ۸ قانون بودجه سال ۱۴۰۲، مجلس کلیه روستاهای بالای بیست خانوار کشور را که دارای تنش کمی یا کیفی در تأمین آب شرب یا فاقد تأسیسات آبرسانی هستند، به طرح آبرسانی به تک روستاها و تکمیل مجتمع‌های آبرسانی اولویت‌دار روستایی اضافه نمود و بیست درصد (۲۰٪) از کلیه اعتبارات طرح مذکور در سال ۱۴۰۲ را برای روستاهای اضافه شده به طرح اختصاص داد. اضافه کردن ۹۰۰۰ روستای جدید به طرح موجود، به تنهایی بیش از ۶۰ هزار میلیارد تومان دیگر به تعهدات طرح خواهد افزود و عملاً اتمام طرح غیرممکن خواهد شد.

در جزء ۶ بند الف تبصره ۱۲ دولت در لایحه خود مستمری والدین شهدا را معادل حداقل حکم حقوقی بازنشستگان در نظر گرفته و ۵۰۰ میلیارد تومان نیز به عنوان منبع تأمین این هزینه مشخص شده بود. اما در جریان تصویب این بند در مجلس، نمایندگان مستمری والدین شهدا را معادل حکم حقوقی شهید قرار دادند. همین تغییر به ظاهر ساده موجب شد اجرای این حکم منجر به تحمیل بار مالی ۷۰۰۰ میلیارد تومانی به دولت شود؛ بطوری که تنها ۵۰۰ میلیارد تومان اعتبار برای آن پیش‌بینی شده است. همچنین در خصوص شهدایی که فاقد حکم حقوقی بوده و مستخدم دستگاه اجرایی خاصی نبوده‌اند در اجرا با چالش مواجه خواهد شد و منجر به ایجاد تبعیض در پرداخت‌های می‌گردد.

در بند ب تبصره ۱۲ قانون بودجه ۱۴۰۲، بنیاد شهید و امور ایثارگران و ستاد کل نیروهای مسلح و سازمان بهزیستی کشور مکلف شدند تا در سقف اعتبارات مصوب مربوط به جانبازان و آزادگان معسر غیر حالت اشتغال فاقد شغل و درآمد که براساس قوانین نیروهای مسلح مشمول دریافت حقوق وظیفه نیستند، افراد تحت تکفل قانونی جانبازان متوفی فاقد شغل و درآمد و رزمندگان معسر فاقد شغل و درآمد و معلولان شدید و خیلی شدید و فاقد شغل و درآمد، که براساس آزمون ارزیابی وسیع مبتنی بر پایگاه اطلاعات رفاه ایرانیان در دهک‌های درآمدی (۱) تا (۷) قرار دارند با اولویت دهک‌های درآمدی پایین‌تر، کمک معیشت ماهانه که میزان آن در چهارچوب آیین‌نامه اجرایی مصوب هیأت وزیران تعیین می‌شود، پرداخت نمایند.

این بند در لایحه بودجه ۱۴۰۲ فاقد عبارت‌های «سازمان بهزیستی کشور» و «معلولان شدید و خیلی شدید» بود، اضافه شدن این عبارات به این بند با احتساب حداقل ۷۵۰ هزار تومان ماهانه برای هر نفر بار مالی حدود ۵۴۰۰ میلیارد تومانی به دولت تحمیل کرد، درحالی که در جداول بودجه، اعتباری برای اجرای این حکم پیش‌بینی نشده است.

همچنین در بند ج تبصره ۱۶ قانون بودجه ۱۴۰۲، مجلس

بدهی دولت به سیستم بانکی در پایان آبان ۱۴۰۱ به هزار میلیارد ریال	
بدهی سیستم بانکی رشد نسبت به آبان پارسال رشد نسبت به اسفند پارسال	۷۰۵۳,۷ ۱۹,۸ درصد ۲۰,۲ درصد
بدهی به بانک مرکزی رشد نسبت به آبان پارسال رشد نسبت به اسفند پارسال	۱۷۳۴,۴ ۴,۹ درصد ۳۰,۸ درصد
بدهی به بانک‌ها رشد نسبت به آبان پارسال رشد نسبت به اسفند پارسال	۵۳۱۷,۳ ۲۵,۷ درصد ۱۷,۱ درصد
بدهی دولت به بانک‌های تجاری رشد نسبت به آبان پارسال رشد نسبت به اسفند پارسال	۱۶۲۶,۳ ۴۲,۹ درصد ۲۶,۵ درصد
بدهی دولت به بانک‌های تخصصی رشد نسبت به آبان پارسال رشد نسبت به اسفند پارسال	۹۰۴,۷ ۲۰ درصد ۱۲,۲ درصد
بدهی دولت به بانک‌های غیردولتی رشد نسبت به آبان پارسال رشد نسبت به اسفند پارسال	۲۷۸۶,۳ ۱۹,۱ درصد ۱۳,۷ درصد

شکل ۱
بدهی دولت به سیستم بانکی
در پایان آبان ۱۴۰۱
به هزار میلیارد ریال

این بدهی تا پایان مهر ۱۴۰۱، ۵۷۰ هزار میلیارد تومان برآورد شده است. هرچند مبنای تعیین دقیق بدهی دولت به شبکه بانکی براساس قانون سازمان حسابرسی کل کشور است اما این سازمان هیچ‌گاه رقم دقیق این بدهی را منتشر نمی‌کند. بر همین اساس، بانک‌های طلبکار برای دخل و خرج و تراز دارایی‌ها و بدهی‌هایشان دست‌شان را به سمت بانک مرکزی دراز می‌کنند و قرض می‌گیرند که نتیجه‌اش چاپ پول بدون پشتوانه، رشد پایه پولی و جهش نقدینگی و البته در نهایت تورم خواهد بود. (شکل ۱)

یکی از عوامل مهم در افزایش بدهی‌های دولت، افزایش هزینه‌های دولت از منظر تأمین بودجه مورد نیاز صندوق‌های بازنشستگی در قوانین بودجه سنواتی است. نظام‌های تأمین اجتماعی به مثابه یکی از ابزارهای تحقق عدالت اجتماعی در جوامع مدنی به شمار می‌روند که در پاسخ به نیاز انسان‌ها برای اطمینان از آینده و دلگرمی آنها برای تلاش و کار به وجود آمده‌اند. اما در سال‌های اخیر با افزایش وابستگی صندوق‌های بازنشستگی به بودجه عمومی، این موضوع به یکی از بحرانی‌ترین مسائل کشور تبدیل شده است.

براساس محاسبات انجام شده، صندوق‌ها برای پرداخت حقوق بازنشستگان بیش از ۷۰ درصد به بودجه عمومی وابسته هستند و در قانون بودجه ۱۴۰۲، حدود ۳۳۰ هزار میلیارد تومان از هزینه‌های قطعی بودجه به تأمین نیاز صندوق‌های بازنشستگی اختصاص یافته است. در صورتی که با این شیب در بودجه‌نویسی کشور حرکت شود، در سال ۱۴۰۴ بیش از یک چهارم بودجه کشور در بخش بازنشستگان هزینه خواهد شد. (نمودار ۲)

در همین راستا، یکی از بزرگ‌ترین معضلات سازمان تأمین اجتماعی، پرداختن دیون دولت به این سازمان است که در دوره‌های مختلف تأدیه نشده و تجمیع شده است.